

УДК 021.2:502]:027.54(477.74-25) ОННБ(091)
DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-3335.2021.2\(26\).245125](https://doi.org/10.18524/2707-3335.2021.2(26).245125)

Бірюкова Ірина Олександрівна,
генеральний директор
Одеської національної наукової бібліотеки
вул. Пастера, 13, м. Одеса, 65023, Україна
тел: +38 (048) 723 02 52
e-mail: 7230252@gmail.com

ПРОЄКТ «УНІВЕРСИТЕТ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ ОННБ» ЯК СКЛАДОВА ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ ОДЕСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ

У статті висвітлено культурно-просвітницьку роботу Одеської національної наукової бібліотеки в сфері формування екологічної свідомості та культури, в рамках якої у 2001 р. на базі бібліотеки створено «Університет екологічних знань». Цей проєкт має просвітницький характер і покликаний формувати екологічну свідомість шляхом поширення екологічних знань та елементів екологічної культури серед широких верств населення.

Ключові слова: Одеська національна наукова бібліотека, Університет екологічних знань, культурно-просвітницька робота бібліотек, екологічна свідомість, екологічні знання, екологічна культура.

Одним із важливих важелів у вирішенні гострих екологічних і соціально-економічних проблем сучасної України є просвітницька робота у сфері екології, спрямована на підвищення рівня екологічної освіти і виховання, формування екологічної свідомості та культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства й природи. Базою для проведення заходів із вирішення такої важливої і складної державної проблеми є Концепція екологічної освіти в Україні [43], яка передбачає чітку структуру формування екологічної освіти, що охоплює всі вікові, соціальні та професійні групи населення. Екологічна освіта як цілісне культурологічне явище, що включає процеси навчання, виховання, розвитку особистості, повинна спрямовуватися на формування екологічної культури, що є складовою системи національного і громадського виховання всіх верств населення України (у тому числі через екологічне просвітництво за допомогою громадських екологічних організацій), екологізацію навчальних дисциплін і програм підготовки, а також на професійну екологічну підготовку через базову екологічну освіту. В ній виокремлено два основних напрями освіти – формальний і неформальний. Формальна освіта охоплює всі ланки загальної системи освіти: дошкільну, шкільну, позашкільну, професійно-технічну, вищу та післядипломну. Другий напрям має просвітній характер і спрямований на формування екологічної свідомості та культури на-

селення через засоби масової інформації, церкви, громадські екологічні та просвітні об'єднання, партії та ін.

Окрім цього, питання екологічної освіти та виховання було поставлене ЮНЕСКО та Програмою ООН щодо охорони довкілля у ряд основних засобів гармонізації взаємовідносин людини і природи. Стокгольмська конференція з навколишнього природного середовища (1972) прийняла рекомендації щодо створення міжнародної програми про освіту в цій галузі [53]. На початку 1975 р. таку програму було розроблено, а в 1992 р. на конференції ООН з охорони навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро її рекомендовано до запровадження [52]. Концепція «екологічної освіти в інтересах сталого розвитку» стала основною освітньою доктриною ЮНЕСКО.

У системі державних закладів, що забезпечують право громадян на екологічну інформацію, важливе місце належить бібліотекам. Доступність бібліотек та наявність відповідних інформаційних ресурсів, впровадження сучасних технологій, кваліфіковані кадри дозволяють їм стати незамінним партнером суспільства і держави у цій сфері та відігравати суттєву роль у підвищенні рівня екологічної освіти, формуванні екологічної культури в суспільстві, розвитку цілісної системи екологічної просвіти й освіти.

Проблеми екології, формування екологічної свідомості осмислювалися у публікаціях В. П. Андрущенка [1], Г. О. Бачинського [35], В. І. Вернадського [9], М. М. Кисельова [24], Баррі Коммонера [25], Юджина Одума [31], Альберта Гора [10] та інших відомих вітчизняних та іноземних учених. Культурно-просвітницькій роботі бібліотек з екології присвячені статті Т. С. Астапенко [2], О. М. Бельницької [3, 4, 5], Л. М. Бур'ян [7], К. А. Максимової [28], Т. Г. Панасюк [36], І. Перепелиці [37], Н. Шевченко [50] та ін.

Одеська національна наукова бібліотека є координаційним науково-методичним та інформаційним центром з питань пропаганди природничо-наукових та екологічних знань. Так, згідно з постановою Колегії Міністерства культури УРСР від 7 лютого 1964 р. «Про роботу наукових бібліотек і визначення напрямів їх діяльності на допомогу бібліотекам республіки» [40] та «Положенням про організацію науково-методичної та бібліографічної роботи наукових бібліотек на допомогу бібліотекам республіки» від 13 квітня 1964 р. [39] затвердженим Міністерством культури УРСР, Державна республіканська бібліотека УРСР імені КПРС, Державна історична бібліотека УРСР, Львівська державна наукова бібліотека імені В. Стефаніка, Одеська державна наукова бібліотека і Харківська державна наукова бібліотека стали здійснювати організаційно-методичне керівництво бібліотеками республіки шляхом ведення комплексу питань з організації пропаганди літератури з окремих галузей знань та шляхом здійснення методичного керівництва бібліотеками в окремих регіонах. Зокрема, Одеська державна наукова бібліотека стала зональним організаційно-методичним центром для бібліотек Півдня України (Миколаївська, Херсонська, Кіровоградська, Запорізька, Одеська області та Автономна

Республіка Крим), а також координаційно-методичним центром для бібліотек України з питань природничих наук і атеїзму. Відтоді робота з популяризації природознавчої літератури та інформації, зокрема екологічної тематики, стала для бібліотеки одним із пріоритетних напрямів.

Важливою складовою екологічно-просвітницької діяльності бібліотеки є формування екологічних ресурсів (традиційних та електронних) і забезпечення вільного доступу до них користувачам. Задовольняючи інформаційні запити фахівців-екологів, студентства, широкої громадськості, наші фахівці активно створюють довідково-інформаційні повнотекстові бази даних, які містять аналітичні довідки, дайджести, електронні версії книжок, схеми, карти, фото-матеріали. Аналіз інформаційних ресурсів бібліотеки показав, що станом на 01.01.2021 р. в її фонді зберігається понад 900 тис. документів природничо-наукових видань навчального, наукового та довідкового характеру, значна їх частина – видання екологічної тематики.

Щороку бібліотека отримує обов'язковий примірник видань з екологічної тематики, зокрема періодичних. Серед них: «Гуманитарный экологический журнал» (Київ), «Экология и промышленность» (Харків), «Агроекологічний журнал» (Київ), «Безпека життєдіяльності» (Київ), «Бібліотека Всеукраїнської екологічної ліги» (Київ), «Вода і водоочисні технології» (Київ), «Екологія підприємства» (Київ), «Екологічний вісник» (Київ), «Енерготехнології та ресурсозбереження» (Київ), «Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Екологія», «Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Екологія», «Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування» (Івано-Франківськ), «Екологічна безпека та природокористування» (Київ), «Наукові записки НаУКМА. Біологія та екологія» (Київ), «Питання біоіндикації та екології» (Запоріжжя), «Проблеми екології та медицини» (Полтава), «Техногенно-екологічна безпека» (Харків) та ін.

У бібліографічній діяльності бібліотеки від підготовки покажчиків нових надходжень природознавчої літератури перейшли до створення посібників, у яких порушуються складні питання сучасного стану природного середовища. Такими були, наприклад, покажчики «Сероводород Черного моря» (1990) [44], де серед інших проблем розглядалися і реакція зоопланктону на різні забруднювачі, і сірководневе забруднення морських вод та його наслідки; «Україна – зона екологічного лиха» (1993) [45], де передусім було звернуто увагу на негативний вплив людської діяльності на навколишнє природне середовище, порушувалися питання екологічного виховання та екологізації свідомості; «Біологія Чорного і Азовського морів» (1985–2017) [6]: за інформацією, наведеною у 19 випусках цього видання, можна простежити еволюцію проблем і стану морського середовища та познайомитися з методиками, спрямованими на поліпшення ситуації.

Спеціалісти бібліотеки підготували і презентували шість випусків бібліографічного покажчика «Одеса сьогодні: екологія міста» (2001–2017) [30], який найбільш повно відображає наявні екологічні проблеми міста, шляхи їх вирішення та перспективи розвитку в цілому; два випуски довідника «Державні установи, організації та підприємства, громадські екологічні організації м. Одеси та Одеської області» (2002, 2010) [11, 12], що містять докладні відомості про кожну організацію і заклад, які працюють у царині екології та охорони довкілля; збірник матеріалів «Экологические проблемы Причерноморья» [19, 20], чотири випуски бібліографічного покажчика «Экологічні проблеми Північно-Західного Причорномор'я» (2002–2019) [21], чотири збірники наукових праць Університету екологічних знань ОННБ – «Екологія і суспільство» (2002–2013) [14, 15, 16, 17]; 45 випусків бібліографічного покажчика «Природа і природні ресурси Північного Причорномор'я» (започаткований у 1936 р. та відновлений у 1960-ті рр.) [41].

Бібліотека також надає постійну інформаційну підтримку навчальному процесу та науково-дослідницькій діяльності студентів, аспірантів, науковців закладів вищої освіти країни; активно працює у напрямі розповсюдження знань з охорони довкілля; формує і вдосконалює нові форми співробітництва з державними та громадськими екологічними організаціями; впроваджує інноваційні форми індивідуальної та масової роботи з екологічної просвіти.

Популяризації екологічних знань серед населення сприяють книжково-ілюстративні виставки з проблем охорони навколишнього середовища, які щороку експонуються в читальних залах та на вебсайті бібліотеки, на наукових конференціях і семінарах, зокрема поза межами книгозбірні. Серед них – виставки: «Охорона природи – поточна задача» (1976) [28], «Цілющі сили природи» (1979) [51], «Екологічні основи охорони атмосфери» (1982), «Найдивовижніший мінерал: вода і проблеми її збереження» (1982) [28], «Беспокоясь о природе» (1985) [18], «Науково-технічний прогрес у союзі з екологією» (1990), «Екологія і технологія утилізації відходів» (1991), «Екотехнології: до Всесвітнього дня охорони навколишнього середовища» (1993) [28], «Екологія та людство. Нестихаючі дзвони Чорнобиля» (1996) [32], «Екологія Північно-Західного Причорномор'я» (1997), «Місія спасіння: Чорне море» (1999) [33], «Попіл Чорнобиля» (2019) [38], «Літня мандрівка до крижаної Антарктиди: з нагоди 25-річчя антарктичної станції «Академік Вернадський»» (2021) [27] та ін.

У бібліотеці організовувалися зустрічі з Ю. П. Зайцевим – академіком НАН УРСР, доктором біологічних наук, директором Одеської філії Інституту біології південних морів НАН України (1972–1989), з ученими Морського гідрофізичного інституту АН УРСР, проведено круглий стіл «Природа та цивілізація: союз чи конфлікт» [28]. У 2000 р. проведено засідання вченої ради «Роль ОДНБ ім. М. Горького у вирішенні задач із поліпшення екології Одеського регіону» за участі представників Одеської обласної та міської рад, Центру морських дослі-

джень екологічної безпеки нафтотерміналів, викладачів одеських вишів (2000) [34]. Усі ці заходи супроводжувалися тематичними книжково-ілюстративними виставками.

У жовтні 2001 р. на базі бібліотеки створено «Університет екологічних знань» як проєкт, що має просвітницький характер і покликаний формувати екологічну свідомість шляхом поширення екологічних знань та елементів екологічної культури серед широких верств населення [47, 48]. Проєкт активно діяв протягом 2001–2011 рр., однак з плином часу на його розвиткові позначилися загальні тенденції удоступнення інформації екологічного спрямування іншими інституціями науки та освіти, активізація громадянського суспільства тощо, що, з одного боку, призвело до появи аналогічних за змістом ініціатив, а з іншого, – залучення до процесів екологічного просвітництва більшої кількості авторів. Це дозволило працівникам бібліотеки переорієнтувати зусилля та зосередити увагу на інформаційно-бібліотечній роботі й супроводі та сприянні просвітницьким ініціативам партнерів бібліотеки у царині еколого-просвітницької роботи.

За задумом організаторів, «Університет екологічних знань» – це трибуна для обміну інформацією між науковцями і фахівцями про досягнення і перспективи розвитку науки з екологічної безпеки, відтворення природних ресурсів та раціональне природокористування [47]. Через «Університет екологічних знань» забезпечується постійний контакт з провідними навчальними закладами, державними та громадськими організаціями міста, а широкі кола громадськості дістали можливість реалізувати своє право на одержання достовірної екологічної інформації.

Діяльність «Університету екологічних знань» спрямовувала вчена рада, до складу якої увійшли провідні фахівці-екологи Південного регіону: доктор хімічних наук, професор, академік НАН України, член Президії НАН України, голова Південного наукового центру НАН України, директор Фізико-хімічного інституту імені О. В. Богатського НАН України С. А. Андронаті, доктор біологічних наук, академік НАН України, головний науковий співробітник Одеської філії Інституту біології південних морів імені О. О. Ковалевського НАН України, заслужений діяч науки і техніки України Ю. П. Зайцев, ректор Екологічного університету, доктор фізико-математичних наук С. М. Степаненко, начальник Державного управління екології і природних ресурсів в Одеській області Ю. М. Толопко, начальник управління екологічної безпеки Одеського міськвиконкому В. О. Созінов, директор Державної інспекції охорони Чорного моря Міністерства екології і природних ресурсів України С. К. Долинський та ін. Очолював вчену раду доктор сільськогосподарських наук, професор М. О. Шалімов [5]. Високий професійний рівень членів вченої ради Університету (керівники державних природоохоронних служб, видатні учені – три академіки НАН України, дев'ять докторів і кандидатів наук, представники громадських орга-

нізацій.) давав можливість глибоко і всебічно аналізувати екологічну ситуацію в регіоні, на високому фаховому рівні спрямовувати роботу.

Практичну організаційну діяльність у межах проекту забезпечував бібліотечний структурний підрозділ – інформаційний центр з питань екології довідково-інформаційного відділу ОННБ ім. М. Горького.

За роки діяльності Університету організовано і проведено 106 засідань. До кожного з них готувалися виставки нової літератури, тематичні огляди з питань екології (близько 60 тис. видань). Заходи відвідало понад 12 тис. слухачів – студентів, аспірантів, фахівців, які працювали у галузі екології, членів громадських екологічних організацій, людей, не байдужих до проблем екології [28]. Багато хто з них став справжнім захисником довкілля, сформувавши свій світогляд завдяки «Університету екологічних знань». Активними учасниками і спікерами заходів, організованих у рамках проекту, в різні роки ставали провідні науковці та фахівці у царині екології міста, регіону, країни, представники органів державної влади та місцевого самоврядування, профільних інституцій громадянського суспільства.

На засіданнях, на які запрошували відомих екологів міста, регіону, України, розглядалися питання: «Про стан екологічної ситуації в Південному регіоні», «Збереження та розвиток зелених зон Одеси», «Про діяльність постійної депутатської комісії міської ради з питань екології», «Шляхи реалізації екологічної політики України в галузі освіти», «Охорона навколишнього природного середовища в Одеській області: проблеми та перспективи їх вирішення», «Про зміни клімату та заходи щодо адаптації до них», «Результати наукових досліджень стану екосистеми Чорного моря в районі о. Зміїний» та ряд інших [3; 4; 5; 28]. На одному із засідань Університету було презентовано книгу видану Міністерством з надзвичайних ситуацій України «Чернобыль – моя боль», присвячену роковинам Чернобыльської трагедії. До 145-річчя від дня народження В.І. Вернадського проведено всеукраїнську конференцію «В.І. Вернадський і сьогодні: концептуальні питання розвитку вчення про біосферу» [8]. У рамках Європейського тижня місцевої демократії в Україні була організована науково-практична конференція «Реалізація Оргуської конвенції – умова розвитку демократії у сфері охорони навколишнього природного середовища, соціально-політичної демократії у цілому» [42]. Проведено також низку круглих столів за темами: «Метрологічне забезпечення контролю якості довкілля та продуктів споживання на відповідність чинним в Україні санітарним нормам», «Санітарно-епідеміологічна ситуація в Одеській області», «Екологія і культура», «Проблеми екологічної інформації у відкритому суспільстві», «Екологічні проблеми Чорного моря», «Проблеми якісного питного водопостачання в Одеському регіоні та шляхи їх вирішення», «Куяльницький лиман: сучасний стан і перспективи розвитку унікального курорту України» [28; 5]. У рамках IV Всеукраїнської виставки-форуму «Українська книга на Одещині» успішно пройшло розширене засідання за темою «Роль книги у формуванні

світогляду людини нового тисячоліття: гуманізм, екологія, толерантність»; відбулася презентація видань за екологічною тематикою провідних українських видавництв – «Сталкер» (Донецьк); «Либідь», «Знание», «Картографія» (Київ) [49]. В ОННБ було також організовано серію вернісажів, які привертали увагу до проблем екології – «Природа та людина у творчості фотохудожників Алли Крикун та Костянтина Силіна», «Світ природи в об'єктиві» Ігоря Герджика та Івана Русева, виставку робіт художниці Світлани Крижевської з чорнобильської тематики, презентацію екологічного проекту «Арт-туризм» членів Національної спілки художників України та членів Спілки мариністів Одеси – Галини Лекаревої-Нікітіної, Віктора Потеряйка, Сергія Папроцького, Єлизавети Гришиної [28], персональна виставка акварелей і графіки художника «Зірка Полин» Ю. Письмака, учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, присвячена Чорнобильській трагедії [29].

З доповідями та повідомленнями на засіданнях Університету виступали провідні вчені та екологи міста: доктор хімічних наук, професор, академік НАН України С. А. Андронаті – «Екологія и хімія. Технологічні аспекти і моніторинг» та «Чиста вода для Одеського регіону»; Б. В. Буркинський – «До проблем екологічної безпеки функціонування топливно-енергетичного комплексу в береговій зоні Придунав'я», «Екологічний аудит у системі управління підприємством у ринковій економіці», «Екологічні інновації у становленні «зеленої» економіки»; доктор біологічних наук, академік НАН України Ю. П. Зайцев – «Розвиток фундаментальних ідей В. І. Вернадського у дослідженнях з біології та екології Чорного моря», «Про екології – всім»; доктор фізико-математичних наук, професор С. М. Степаненко – «Сучасні досягнення науки у галузі екології», «Науково-методична комісія з екології та охорони навколишнього середовища як чинник розвитку професійної екологічної освіти», «Про впровадження концепції екологічної освіти в Одеському регіоні», «Концептуальні підходи до формування освіти в інтересах сталого розвитку в Україні»; начальники обласної та міської екологічних служб охорони довкілля; керівники Державної екологічної інспекції з охорони довкілля Північно-Західного регіону Чорного моря А. В. Яцков – «Екологічна політика Одеського регіону» та І. А. Дербоглав – «Екологія міста» та ін. [28; 14; 15; 16; 17]. Тематика виступів завжди була вкрай актуальною. Серед питань, що розглядалися та жваво обговорювалися на засіданнях, – результати діяльності Державного управління охорони навколишнього природного середовища з поліпшення екологічного стану в Одеському регіоні; стан та охорона навколишнього природного середовища м. Одеси; діяльність управління екології та розвитку рекреаційних зон Одеської міської ради з підвищення рівня екологічної освіти; екологічні проблеми Українського Причорномор'я; становлення освіти в інтересах сталого розвитку в Одеському регіоні; основні напрями екологічної освіти суспільства; дотримання українського екологічного законодавства органами місцевого самоврядування; екологічна освіта та виховання як засіб формування екологічної культури; наукова

бібліотека як складова процесу формування екологічної культури, формування ноосферної парадигми в сучасних умовах; громадська екологічна діяльність у вищих навчальних закладах як обов'язкова складова безперервної екологічної освіти (на прикладі регіонального центру поширення екологічних знань Одеського державного екологічного університету); аспекти екологічної освіти та виховання школярів у системі позашкільної роботи педагогів Одеської області; роль міжнародної співпраці у підвищенні рівня екологічної освіти та виховання в Одеській області, підготовка інноваційної інфраструктури міста до організації екологічного туризму, екологічна освіта за допомогою образотворчого мистецтва на прикладі міжнародного художнього авторського проекту «Арт-туризм» тощо. У доповідях викладачів ВНЗ наголошувалося, що у університетській науці має активно формуватися наукові школи в усіх галузях знань, а екологічна наука – використовувати досягнення вчених для підвищення якості освіти і в інтересах екологічно збалансованого розвитку. Неформальна екологічна освіта в межах проекту найчастіше була представлена доповідями педагогів, які працюють у системі позашкільної роботи, представників громадських екологічних організацій.

У 2011 р. на розширеному засіданні, під час науково-практичної конференції «Екологічна освіта як складова розвитку демократичних засад у суспільстві», було підбито підсумки діяльності Університету за 10 років. Провідні вчені-екологи міста високо оцінили його внесок в освіту, виховання та формування екологічної культури населення [46].

Протягом багатьох років ОННБ веде плідну просвітницьку діяльність, пов'язану з екологічними проблемами міста й регіону. Ця робота має системний характер і зорієнтована як на потреби науки та практичну діяльність у царині екології, так і на поширення екологічних знань та формування екологічної культури, використовуючи різноманіття форм інформаційно-бібліотечної, культурно-просвітницької, науково-бібліографічної роботи. Дієвим механізмом здійснення просвітницької роботи ОННБ став інноваційний проект «Університет екологічних знань», у межах роботи якого було ініційовано низку форумів, наукових конференцій, круглих столів, видавничих проєктів, що посилило спроможності ОННБ діяти як потужний інформаційний центр з питань екології та зробило ОННБ однією з важливих ланок у вирішенні екологічних проблем Одеського регіону та Півдня України.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Екологічна політика і освіта: проблеми становлення / В. П. Андрущенко // Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. – Київ, 2004. – С. 253–258.
2. Астапенко Т. С. Формування екологічної свідомості засобами інформаційно-бібліотечної роботи / Т. С. Астапенко // Екол. вісн. – 2006. – № 2. – С. 28–29.
3. Бельницька О. М. Інформаційна діяльність Наукової бібліотеки в контексті вирішення екологічних проблем регіону / О. М. Бельницька // Екологія і суспільство: зб. наук. пр. Ун-ту екол. знань Одес. держ. наук. б-ки ім. М. Горького / уклад. О. М. Бельницька; редкол.: О. Ф. Ботушанська [та ін.]. – Одеса, 2005. – Вип. 2. – С. 22–25.

4. Бельницька О. М. Наукова бібліотека як складова процесу формування екологічної культури / О. М. Бельницька // *Екологія і суспільство*: зб. наук. пр. Ун-ту екол. знань Одес. держ. б-ки ім. М. Горького / уклад.: О. М. Бельницька, Н. П. Лашкарьова; редкол.: О. Ф. Ботушанська [та ін.]. – Одеса, 2013. – Вип. 4. – С. 31–33.
5. Бельницька О. М. Роль бібліотек у формуванні інформаційного простору з питань екології / О. М. Бельницька // *Екологія і суспільство*: зб. наук. пр. Ун-ту екол. знань Одес. держ. б-ки ім. М. Горького / уклад. О. М. Бельницька; редкол.: О. Ф. Ботушанська [та ін.]. – Одеса, 2002. – Вип. 1. – С. 12–11.
6. Біологія Чорного та Азовського морів: бібліогр. покажч. літ.: [в 19 вип.]/ Одес. нац. наук. б-ка. – Одеса, 1985–2017.
7. Бур'ян Л. Екологічне просвітництво як важлива складова діяльності публічної бібліотеки / Л. Бур'ян // *Бібл. форум України*. – 2007. – № 3. – С. 31–34.
8. В. І. Вернадський і сьогодні: концепт. питання розвитку вчення про біосферу: до 145-річчя В. І. Вернадського: матеріали наук.-практ. конф. // *Екологія і суспільство*: зб. наук. пр. Ун-ту екол. знань Одес. держ. б-ки ім. М. Горького / упоряд.: О. М. Бельницька, Н. П. Лашкарьова; редкол.: О. Ф. Ботушанська [та ін.]. – Одеса, 2008. – Вип. 3. – С. 141–203.
9. Вернадский В. И. Размышления натуралиста. Научная мысль как планетарное явление / В. И. Вернадский. – М., 1977. – Кн. 2. – 180 с.
10. Гор А. Земля у рівновазі. Екологія і людський дух / А. Гор. – Київ, 2001. – 394 с.
11. Державні й громадські екологічні організації м. Одеси та Одеської області: довідник / упоряд.: Н. П. Лашкарьова, Г. В. Фоміна; редкол.: О. Ф. Ботушанська (відп. ред.) [та ін.]. – Одеса, 2003. – 69 с., 4 с.: іл.
12. Державні та громадські екологічні організації Одеської області та м. Одеси: телефон.-адрес. довід. / упоряд.: Н. П. Лашкарьова, Г. В. Фоміна; редкол.: О. Ф. Ботушанська, С. К. Долинський; ред. М. Л. Десенко. – Одеса, 2002. – 75 с.
13. Екологічні проблеми північно-західного Причорномор'я: бібліогр. покажч. літ. за 2015–2017 роки / М-во культури України, Одес. нац. наук. б-ка; упоряд. Н. П. Лашкарьова; наук. ред. і авт. вступ. ст. В. І. Михайлов; ред. І. С. Шелестович. – Одеса, 2019. – 217 с.: іл.
14. Екологія і суспільство: зб. наук. пр. Ун-ту екол. знань Одес. держ. б-ки ім. М. Горького / уклад. О. М. Бельницька; редкол.: О. Ф. Ботушанська [та ін.]. – Одеса, 2002. – Вип. 1. – 190 с.
15. Екологія і суспільство: зб. наук. пр. Ун-ту екол. знань Одес. держ. б-ки ім. М. Горького / уклад. О. М. Бельницька; редкол.: О. Ф. Ботушанська [та ін.]. – Одеса, 2005. – Вип. 2. – 216 с., 12 с. іл.
16. Екологія і суспільство: зб. наук. пр. Ун-ту екол. знань Одес. держ. б-ки ім. М. Горького / упоряд.: О. М. Бельницька, Н. П. Лашкарьова; редкол.: О. Ф. Ботушанська [та ін.]. – Одеса, 2008. – Вип. 3. – 268 с.
17. Екологія і суспільство: зб. наук. пр. Ун-ту екол. знань Одес. держ. б-ки ім. М. Горького / уклад.: О. М. Бельницька, Н. П. Лашкарьова; редкол.: О. Ф. Ботушанська [та ін.]. – Одеса, 2013. – Вип. 4. – 204 с.
18. Ефимов А. Беспokoясь о природе / А. Ефимов // *Веч. Одесса*. – 1985. – 12 авг.
19. Экологические проблемы Причерноморья: сб. материалов, 1999–2002 гг. / сост.: Н. П. Лашкарёва, Л. И. Шекера; редкол.: О. Ф. Ботушанская [и др.]; ред. И. С. Шелестович. – Одесса, 2002. – 200 с.
20. Экологические проблемы Причерноморья: сб. материалов, 1999–2002 гг. / сост.: Н. П. Лашкарёва, Л. И. Шекера (разд. 1); редкол.: О. Ф. Ботушанская, С. К. Долинский (отв. ред.), В. П. Савутин; ред. И. С. Шелестович. – Одесса, 2003. – 216 с.: ил.
21. Экологические проблемы Северо-Западного Причерноморья: библиогр. указ. лит. [в 3 вып.] / сост. Н. П. Лашкарёва; науч. ред., авт. вступ. ст. В. И. Михайлов; М-во культуры Украины, ОННБ им. М. Горького. – Одесса, 2012–2019.
22. *Зайцев Ю. П.* Об экологии всем / Ю. П. Зайцев // *Екологія і суспільство*: зб. наук. праць Ун-ту екол. знань Одес. держ. б-ки ім. М. Горького / уклад. О. М. Бельницька; редкол.: О. Ф. Ботушанська [та ін.]. – Одеса: ОДНБ, 2002. – Вип. 1. – С. 6–11.
23. Засідання Університету екологічних знань [Електрон. ресурс] // Одес. нац. наук. б-ка: офіц. веб-сайт. – Електрон. дані. – Україна, Одеса, 2011, 28 квіт. – Режим доступу: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=335 (дата звернення: 10.09.2021). – Загол. з екрана.
24. *Кисельов М. М.* Екологічна свідомість як феномен освітянського процесу / М. М. Кисельов // *Філософ. думка*. – 2005. – № 2. – С. 130–149.
25. Коммонер Б. Замыкающийся круг. Природа, человек, технология / Б. Коммонер. – Ленинград, 1974. – 280 с.
26. «Кюяльницький лиман: сучасний стан та перспективи розвитку унікального курорту України» [Електрон. ресурс] // Одес. нац. наук. б-ка: офіц. веб-сайт. – Електрон. дані. – Україна, Одеса, 2010, 17 листоп. – Режим доступу: http://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=140 (дата звернення: 10.09.2021). – Загол. з екрана.

27. Літня мандрівка до крижаної Антарктиди : в Одес. нац. наук. б-ці відкрилася унікальна виставка з нагоди 25-річчя антаркт. станції «Академік Вернадський» [Електрон. ресурс] // Одес. нац. наук. б-ка : офіц. веб-сайт. – Електрон. дані. – Україна, Одеса, 2021, 23 лип. – Режим доступу: http://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=3367 (дата звернення: 10.09.2021). – Загол. з екрана.
28. Максимова К. А. У центрі уваги бібліотеки – проблеми екології та екологічної культури / К. А. Максимова // Скарбниця культури : зб. ст. / ОННБ ім. М. Горького ; упоряд. Л. М. Бур'ян ; редкол.: О. Ф. Ботушанська (відп. ред.) [та ін.] ; ред.: Н. Г. Майданюк, І. С. Шелестович. – Одеса, 2014. – Вип. 4. – С. 127–139.
29. Михайлевский А. Чаша Чернобыля / А. Михайлевский // Одес. вестн. – 1998. – 5 мая.
30. Одеса сьогодні: екологія міста : бібліогр. покажч. літ. : [в 6 вип.] / М-во культури, Одес. нац. наук. б-ка. – Одеса, 2001–2017.
31. Одум Ю. Экология / Ю. Одум. – М., 1986. – Т. 2. – 376 с., ил.
32. Одеська національна наукова бібліотека (ОННБ). ВЗАФ. Звіт ОДНБ ім. М. Горького за 1997 р. 23 арк.
33. ОННБ. ВЗАФ. Звіт ОДНБ ім. М. Горького за 1998 р. 57 арк.
34. ОННБ. ВЗАФ. Рішення засідання вченої ради ОДНБ ім. М. Горького. 2000 р. 20 арк.
35. Основи соціоекології : навч. посіб. / Г. Бачинський [та ін.] – Київ, 1995. – 238 с.
36. Панасюк Т. Г. Роль бібліотеки у вихованні екологічної свідомості та культури студентської молоді / Т. Г. Панасюк, Л. І. Салюк // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство. – 2018. – Вип. 5. – С. 172–178.
37. Перепелица И. Библиотека как центр экологической культуры / И. Перепелица // Бібл. форум України. – 2006. – № 1. – С. 37–38.
38. Положення про організацію науково-методичної та бібліографічної роботи наукових бібліотек на допомогу бібліотекам Республіки. 13 квіт. 1964 р. // Довідник бібліотекаря : зб. керівних матеріалів з питань бібліотекознав. роботи. – Харків, 1967. – С. 172–174.
39. «Попіл Чернобыля» : кн. вист. [Електрон. ресурс] // Одес. нац. наук. б-ка : офіц. веб-сайт. – Електрон. дані. – Україна, Одеса, 2019, 5 груд. – Режим доступу: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=2655 (дата звернення: 10.09.2021). – Загол. з екрана.
40. Постанова колегії Міністерства культури УРСР 7 лютого 1964 р. Про роботу наукових бібліотек і визначення напрямів їх діяльності на допомогу бібліотекам Республіки // Довідник бібліотекаря : зб. керівних матеріалів з питань бібліотекознав. роботи. – Харків, 1967. – С. 55–58.
41. Природа і природні ресурси Північного Причорномор'я : покажч. літ. : [в 45 вип.] / ОДНБ ім. М. Горького. – Одеса, 1936–2018.
42. Реалізація Оргуської конвенції – умова розвитку демократії у сфері охорони навколишнього природного середовища, соціально-політичної демократії у цілому : матеріали конф. // Екологія і суспільство : зб. наук. пр. Ун-ту екол. знань Одес. держ. наук. б-ки ім. М. Горького / упоряд.: О. М. Бєльницька, Н. П. Лошкарєва ; редкол.: О. Ф. Ботушанська [та ін.]. – Одеса, 2008. – Вип. 3. – С. 205–252.
43. Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України № 13/6-19 від 20.12.2001 «Про концепцію екологічної освіти в Україні» // Інформац. зб. М-ва освіти і науки України. – 2002. – № 7. – С. 3–23.
44. Сероводород Черного моря: к столетию открытия сероводородного заражения Черного моря : библиогр. указ. / М-во культуры УССР ; Одес. гос. науч. б-ка им. М. Горького ; сост.: А. Е. Шевалев, Л. И. Шекера, А. Г. Сивцов ; ред. И. С. Шелестович. – Одесса, 1990. – 44 с.
45. Україна – зона екологічного лиха : рек. бібліогр. покажч. / М-во культури України ; Одес. держ. наук. б-ка ім. М. Горького ; упоряд. І. Е. Рикун ; наук. ред. В. А. Дьяков ; ред. М. Л. Десенко. – Одеса, 1993. – 116 с.
46. Університету екологічних знань – 10 років! [Електрон. ресурс] // Одес. нац. наук. б-ка : офіц. веб-сайт. – Електрон. дані. – Україна, Одеса, 2011, 8 груд. – Режим доступу: http://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=435 (дата звернення: 10.09.2021). – Загол. з екрана.
47. Університет екологічних знань Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького / редкол.: О. Ф. Ботушанська [та ін.] ; ред. І. С. Шелестович. – Одеса, 2006. – 22 с.
48. Університет екологічних знань ОННБ [Електрон. ресурс] // Одес. нац. наук. б-ка : офіц. веб-сайт. – Електрон. дані. – Україна, Одеса, 2010, 10 листоп. – Режим доступу: http://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=163 (дата звернення: 10.09.2021). – Загол. з екрана.
49. Четверта Всеукраїнська виставка-форум «Українська книга на Одещині» : каталог / М-во культури і мистецтв України, Одес. обл. держ. адмін., Укр. асоціація видавців та книгорозповсюджувачів, Одес. держ. наук. б-ка ім. М. Горького ; упоряд.: Л. М. Бур'ян, Е. І. Василевська ; редкол.: О. Ф. Ботушанська (відп. ред.), О. М. Бєльницька, І. В. Васильєв. – Одеса, 2003. – 84, [4] с.
50. Шевченко Н. Впровадження екологічних програм як інтегративний чинник соціалізації молодого покоління / Н. Шеченко // Вісн. Кн. палати. – 2007. – № 2. – С. 27–31.

51. Шеховцева Н. С книжной полки – на стенд / Н. Шеховцева // Веч. Одесса. – 1979. – 25 янв.
52. Report of the United Nations Conference on Environment and Development (Rio de Janeiro, 3–14 June 1992). – New York, 1993. – Vol. 1 : Resolutions Adopted by the Conference. – 486 p.
53. Report of the United Nations Conference on the Human Environment. (Stockholm, 5–6 June 1972). – New York, 1973. – 77 p.

References

- [1]. Andrushchenko V. P. Ekolohichna polityka i osvita : problemy stanovlennia [Environmental policy and education: problems of formation]. *Rozdumy pro osvitu : staty, narysy, interv'iu [Reflections on education: articles, essays, interviews]*. Kyiv, 2004, pp. 253–258.
- [2]. Astapenko T. S. Formuvannia ekolohichnoi svidomosti zasobamy informatsiino-bibliotечноi roboty [Formation of ecological consciousness by means of information and library work]. *Ekolohichniy visnyk [Environmental Bulletin]*. 2006, no. 2, pp. 28–29.
- [3]. Belnytska O. M. Informatsiina diialnist Naukovoї biblioteky v konteksti vyrishennia ekolohichnykh problem rehionu [Information activity of the Scientific Library in the context of solving environmental problems of the region]. *Ekolohiia i suspilstvo : zb. nauk. prats Un-tu ekol. znan Odes. derzh. b-ky im. M. Horkoho [Ecology and society: a collection of scientific works of the University of Ecological Knowledge of the Gorky Odessa State Library]*. Odesa, 2005, iss. 2, pp. 22–25.
- [4]. Belnytska O. M. Naukova biblioteka yak skladova protsesu formuvannia ekolohichnoi kultury [Scientific library as a component of the process of formation of ecological culture]. *Ekolohiia i suspilstvo : zb. nauk. prats Un-tu ekol. znan Odes. derzh. b-ky im. M. Horkoho [Ecology and society: a collection of scientific works of the University of Ecological Knowledge of the Gorky Odessa State Library]*. Odesa, 2013, iss. 4, pp. 31–33.
- [5]. Belnytska O. M. Rol bibliotek u formuvanni informatsiinoho prostoru z pytan ekolohii [The role of libraries in the formation of information space on ecology]. *Ekolohiia i suspilstvo : zb. nauk. prats Un-tu ekol. znan Odes. derzh. b-ky im. M. Horkoho [Ecology and society: a collection of scientific works of the University of Ecological Knowledge of the Gorky Odessa State Library]*. Odesa, 2002, iss. 1, pp. 12–11.
- [6]. *Biolohiia Chornoho ta Azovskoho moriv : bibliohr. pokazhch. lit. [Biology of the Black and Azov Seas: bibliography index of literature] : [in 19 vol.]*. Odesa, 1985–2017.
- [7]. Burian L. Ekolohichne prosvitnytstvo yak vazhlyva skladova diialnosti publichnoi biblioteky [Environmental education as an important component of the public library]. *Bibliotечnyi Forum Ukrainy [Library Forum of Ukraine]*. 2007, no. 3, pp. 31–34.
- [8]. V. I. Vernadskyi i sohodennia : kontseptualni pytannia rozvytku vchennia pro biosferu : do 145-richchia V. I. Vernadskoho : materialy naukovo-praktychnoi konferentsii [V. I. Vernadsky and today : conceptual issues of development of the doctrine of the biosphere: to the 145th anniversary of VI Vernadsky: materials of the scientific-practical conference]. *Ekolohiia i suspilstvo : zb. nauk. prats Un-tu ekol. znan ODNB im. M. Horkoho [Ecology and society: a collection of scientific works of the University of Ecological Knowledge of the Gorky Odessa State Library]*. Odesa, 2008, iss. 3, pp. 141–203.
- [9]. Vernadskyi V. Y. *Razmyshleniya naturalysta. Nauchnaia mysl kak planetarnoe yavleniye [Reflections of a naturalist. Scientific thought as a planetary phenomenon.]*. Moskva, 1977, vol. 2, 180 p.
- [10]. Hor A. *Zemlia u rivnovazi. Ekolohiia i liudskiy dukh [The earth is in equilibrium. Ecology and the human spirit]*. Kyiv, 2001, 394 p.
- [11]. *Derzhavni y hromadski ekolohichni orhanizatsii m. Odesy ta Odeskoi oblasti : dovidnyk [State and public environmental organizations of Odessa and Odessa region: handbook]*. Odesa, 2003, 69 p.
- [12]. *Derzhavni ta hromadski ekolohichni orhanizatsii Odeskoi oblasti ta m. Odesy : telefon.-adres. dovid. [State and public environmental organizations of Odessa region and Odessa: telephone-address directory]*. Odesa, 2002, 75 p.
- [13]. *Ekolohichni problemy pivnichno-zakhidnoho Prychornomor'ia : bibliohr. pokazhch. lit. za 2015–2017 roky [Ecological problems of the north-western Black Sea region: bibliographic index of literature for 2015–2017]*. Odesa, 2019, 217 p.
- [14]. *Ekolohiia i suspilstvo : zb. nauk. prats Un-tu ekol. znan Odes. derzh. b-ky im. M. Horkoho [Ecology and society: a collection of scientific works of the University of Ecological Knowledge of the Odessa State Library named after M. Gorky]*. Odesa, 2002, iss. 1, 190 p.
- [15]. *Ekolohiia i suspilstvo : zb. nauk. prats Un-tu ekol. znan Odes. derzh. b-ky im. M. Horkoho [Ecology and society: a collection of scientific works of the University of Ecological Knowledge of the Odessa State Library named after M. Gorky]*. Odesa, 2005, iss. 2, 216 p.
- [16]. *Ekolohiia i suspilstvo : zb. nauk. prats Un-tu ekol. znan Odes. derzh. b-ky im. M. Horkoho [Ecology and society: a collection of scientific works of the University of Ecological Knowledge of the Odessa State Library named after M. Gorky]*. Odesa, 2008, iss. 3, 268 p.

- [17]. *Ekolohiia i suspilstvo : zb. nauk. prats Un-tu ekol. znan Odes. derzh. b-ky im. M. Horkoho [Ecology and society: a collection of scientific works of the University of Ecological Knowledge of the Odessa State Library named after M. Gorky]*. Odesa, 2013, iss. 4, 204 p.
- [18]. Efymov A. Bespokoias o pryrode [Worrying about nature]. *Vecherniia Odessa [Evening Odessa]*. 1985, 12 Aug.
- [19]. *Ekolohycheskye problemy Prychernomia : sb. materiyalov 1999–2002 [Environmental problems of the Black Sea region : collection of articles materials 1999–2002]*. Odessa, 2002, 200 p.
- [20]. *Ekolohycheskye problemy Prychernomia : sb. materiyalov 1999–2002 [Environmental problems of the Black Sea region : collection of articles materials 1999–2002]*. Odessa, 2003, 216 p.
- [21]. *Ekolohycheskye problemy Severo-Zapadnoho Prychernomia : byblyohr. ukaz. lyt. za 2003–2011 [Environmental problems of the North-Western Black Sea region: bibliographic index of literature for 2003–2011]*. Odessa, 2012, iss. 1, 146 p.
- [22]. Zaytsev Yu. P. Ob ekologii vsem [On the ecology of all]. *Ekolohiia i suspilstvo : zb. nauk. prats Un-tu ekol. znan Odes. derzh. b-ky im. M. Horkoho [Ecology and society: a collection of scientific works of the University of Ecological Knowledge of the Odessa State Library named after M. Gorky]*. Odesa, 2002, iss. 1, pp. 6–11.
- [23]. *Zasidannia Universytetu ekolohichnykh znan [Meeting of the University of Environmental Knowledge]*. Available at: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=335 (accessed 10.09.2021).
- [24]. Kyselov M. M. Ekolohichna svidomist yak fenomen osvitiianskoho protsesu [Ecological consciousness as a phenomenon of the educational process]. *Filosofska dumka [Philosophical thought]*. 2005, no. 2, pp. 130–149.
- [25]. Kommoner B. *Zamykayushchysya krug. Priroda, chelovek, tekhnologiya [Closing circle. Nature, man, technology]*. Leningrad, 1974, 280 p.
- [26]. “*Kuialnytskyi lyman: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku unikalnoho kurortu Ukrainy*” [*Kuyalnytskyi estuary: current state and prospects of development of a unique resort of Ukraine*]. Available at: http://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=140 (accessed 10.09.2021).
- [27]. *Litnia mandrivka do kryzhanoi Antarktydy : v Odeskii natsionalnii naukovii bibliotetsi vidkrylasia unikalna vystavka z nahody 25-richchia antarktychnoi stantsii “Akademik Vernadskyi” [Summer trip to icy Antarctica: a unique exhibition on the occasion of the 25th anniversary of the Antarctic station “Academician Vernadsky” opened in the Odessa National Scientific Library]*. Available at: http://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=3367 (accessed 10.09.2021).
- [28]. Maksymova K. A. U tsentri uvahy biblioteki – problemy ekolohii ta ekolohichnoi kultury [In the center of attention of the library – problems of ecology and ecological culture]. *Skarbnytsia kultury [Treasury of culture]*. Odesa, 2014, iss. 4, pp. 127–139.
- [29]. Mykhailevskyi A. Chasha Chernobylia. [Chalice of Chernobyl]. *Odesskiy vestnik [Odessa Herald]*. 1998, 5 May.
- [30]. *Odesa sohodni: ekolohiia mista : bibliohr. pokazhch. lit. [Odesa toda y: ecology of the city : bibliographic index of literature: [in 6 iss]]*. Odesa, 2001–2017.
- [31]. Odum Yu. *Ekologiya [Ecology]* : in 2 vol. Moskva, 1986, vol. 2, 376 p., ill.
- [32.] *ONNB. Arkhiv. Zvit ODNB im. M. Horkoho za 1997 r. [ONNB. Archive. ODNB report named after M. Gorky for 1997]*. 23 sheets.
- [33]. *ONNB. Arkhiv. Zvit ODNB im. M. Horkoho za 1998 r. [ONNB. Archive. ODNB report named after M. Gorky for 1998]*. 57 sheets.
- [34]. *ONNB. Arkhiv. Rishennia zasidannia Vchenoi rady ODNB im. M. Horkoho 2000 r. [ONNB. Archive. The decision of the meeting of the Academic Council of ODNB. M. Gorky 2000]*. 20 sheets.
- [35]. *Osnovy sotsioekolohii : navch. Posibnyk / Bachynskyi H. [i dr.]. [Fundamentals of socioecology: textbook. Manual / Bachynsky G. [etc.]. Kyiv, 1995, 238 p.*
- [36]. Panasiuk T. H. Rol biblioteki u vykhovanni ekolohichnoi svidomosti ta kultury studentskoi molodi. [The role of the library in the education of ecological consciousness and culture of student youth]. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni I. Ohienka. Seriya : Bibliotekoznavstvo. Knyhoznavstvo. [Scientific works of Kamyanets-Podilsky National University named after I. Ogienko. Series: Library Science. Bibliography.] Kam'ianets-Podilskyi, 2018, iss. 5, pp. 172–178.*
- [37]. Perepelitsa I. Biblioteka kak tsentr ekologicheskoy kultury. [Library as a center of ecological culture]. *Biblioteknyi forum Ukrainy [Library Forum of Ukraine]*. 2006, no. 1, pp. 37–38.
- [38]. Polozhenniam pro orhanizatsiiu naukovu-metodychnoi ta bibliohrafichnoi roboty naukovykh bibliotek na dopomohu bibliotekam respubliky. 13 kvitnia 1964 r. [Regulations on the organization of scientific-methodical and bibliographic work of scientific libraries to help the libraries of the republic. April 13, 1964]. *Dovidnyk bibliotekaria : zb. kerivnykh materialiv z pytan bibliotekoznavchoi roboty [Librarian's Handbook: a collection of guidelines for library work]*. Kharkiv, 1967, pp. 172–174.

- [39]. «*Popil Chornobylia*»: knyzhкова vystavka. [“*Ashes of Chernobyl*”: book exhibition]. Available at: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=2655 (accessed 10.09.2021).
- [40]. Postanova kolehii Ministerstva kultury URSR 7 liutoho 1964 r. Pro robotu naukovykh bibliotek i vyznachennia napriamiv yikh diialnosti na dopomohu bibliotekam respubliky [Resolution of the Board of the Ministry of Culture of the USSR on February 7, 1964. On the work of scientific libraries and determining the directions of their activities to help the libraries of the republic]. *Dovidnyk bibliotekaria : zb. kerivnykh materialiv z pytan bibliotekoznavchoi roboty [Librarian's Handbook: a collection of guidelines for library work]*. Kharkiv, 1967. pp. 55–58.
- [41]. *Pryroda i pryrodni resursy Pivnichnoh o Prychornomor'ia : pokazhch. lit. [Nature and natural resources of the Northern Black Sea region: index of literature]* : [in 45 iss.]. Odesa, 1936–2018.
- [42]. Realizatsiia Orhuskoj konventsii – umova rozvytku demokracji u sferi okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha, sotsialno-politychnoi demokracji u tsilomu : materialy konferentsii [Implementation of the Aarhus Convention - a condition for the development of democracy in the field of environmental protection, socio-political democracy in general: conference proceedings]. *Ekolohiia i suspilstvo : zb. nauk. prats Un-tu ekol. znan Odes. derzh. b-ky im. M. Horkoho [Ecology and society: a collection of scientific works of the University of Ecological Knowledge of the Odessa State Library named after M. Gorky]*. Odesa, 2008, iss. 3, pp. 205–252.
- [43]. Rishennia Kolehii Ministerstva osvity i nauky Ukrainy N 13/6-19 vid 20.12.2001 “Pro kontseptsiiu ekolohichnoi osvity v Ukraini” [Decision of the Board of the Ministry of Education and Science of Ukraine N 13 / 6-19 of 20.12.2001 “On the concept of environmental education in Ukraine”]. *Informatsiyni zbirnyk Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [Information collection of the Ministry of Education and Science of Ukraine]*. 2002, no. 7, pp. 3–23.
- [44]. *Serovodorod Chernogo morya : k stoletiyu otkrytiya serovodorodnogo zarazheniya Chernogo morya : bibliogr. ukaz. [Hydrogen sulfide of the Black Sea: to the centenary of the discovery of hydrogen sulfide contamination of the Black Sea: bibliographic index]*. Odesa, 1993, 116 p.
- [45]. *Ukraina – zona ekolohichnoho lykha : rekomendov. bibiiohr. pokazhch. [Ukraine – a zone of ecological disaster: a recommended bibliographic index]*. Odesa, 1993, 116 p.
- [46]. *Universytetu ekolohichnykh znan – 10 roktiv! [University of Environmental Knowledge – 10 years!]*. Available at: http://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=435 (accessed 10.09.2021).
- [47]. *Universytet ekolohichnykh znan Odeskoi derzhavnoi naukovoï biblioteki im. M. Horkoho [University of Ecological Knowledge of Odessa State Scientific Library. M. Gorky]*. Odesa, 2006, 22 p.
- [48]. *Universytet ekolohichnykh znan ONNB [ONNB University of Ecological Knowledge]*. Available at: http://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=163 (accessed 10.09.2021).
- [49]. *Chetverta Vseukrainska vystavka-forum «Ukrainska knyha na Odeshchyni» : kataloh [The fourth All-Ukrainian exhibition-forum “Ukrainian book in the Odessa region”: catalog]*. Odesa, 2003, 84, [4] p.
- [50]. Shevchenko N. Vprovadzhennia ekolohichnykh prohram yak intehratyvnyi chynnyk sotsializatsii molodoho pokolinnia [Implementation of environmental programs as an integrative factor in the socialization of the younger generation]. *Visnyk knyzhkovoï palaty [Bulletin of the Book Chamber]*. 2007, no. 2, pp. 27–31.
- [51]. Shekhovtseva N. S knizhnoy polki – na stend [From the bookshelf to the stand]. *Vechernyaya Odessa [Evening Odessa]*. 1979. 25 Jan.
- [52]. *Report of the United Nations Conference on Environment and Development (Rio de Janeiro, 3–14 June 1992)*. New York, 1993, vol. 1 (Resolutions Adopted by the Conference), 486 p.
- [53]. *Report of the United Nations Conference on the Human Environment. (Stockholm, 5–6 June 1972)*. New York, 1973, 77 p.

Надійшла 05.10.2021 р.

Biriukova I. O.

General Director of
Odesa National Scientific Library
13 Pastera St., Odesa, 65023, Ukraine
tel.: +38 (048) 723 02 52
e-mail: 7230252@gmail.com

**PROJECT «UNIVERSITY OF ENVIRONMENTAL
KNOWLEDGE» AS PART OF EDUCATIONAL ACTIVITIES
OF ODESA NATIONAL SCIENTIFIC LIBRARY**

Summary

One of the effective levers in solving environmental and socio-economic problems of modern Ukraine is educational work in the field of ecology, raising the level of environmental education and the formation of environmental awareness and culture. Libraries play an important role in the system of public institutions that ensure the right of citizens to environmental information. The availability of libraries and appropriate information resources, the introduction of modern technologies as well as qualified personnel allow them to become an irreplaceable partner of society and the state in the field of environmental education. An important component of environmental education of Odesa National Scientific Library is the formation of thematic resources (traditional and electronic) and ensuring free access to them for users. The library provides information support to the educational process and research activity of students, graduates, researchers of higher educational institutions of the country. It also actively works in the direction of knowledge spreading on environmental protection; develops and improves new forms of cooperation with state and public environmental organizations; introduces innovative forms of individual and mass work on environmental education. One of the striking innovative projects, implemented by the library, is the project «University of Environmental Knowledge». During 10 years of project activity (2001-2011) 106 meetings of the University were organized and held, as well as a number of thematic forums, scientific conferences, round tables, publishing projects, exhibitions of new literature, thematic reviews on ecology and more. The events were attended by more than 12 thousand visitors – students, graduates, professionals working in the field of ecology, members of environmental NGOs, people who are not indifferent to environmental issues. This strengthened the ability of ONSL to act as a powerful information center on environmental issues and made ONSL one of the important parts in solving environmental problems in Odesa Region and Southern Ukraine.

Keywords: Odesa National Scientific Library, University of Ecological Knowledge, Cultural and Educational Work of Libraries, Ecological Consciousness, Ecological Knowledge, Ecological Culture.